

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК «ПІДГОТОВКА ТРЕНЕРІВ З ВПРОВАДЖЕННЯ СЕРВІСІВ ДЛЯ ВРАЗЛИВИХ КАТЕГОРІЙ КОРИСТУВАЧІВ СУДУ»

Ініціатива «Модельні суди»

Частина II. Для учасників курсу

← ПРОЕКТ ФІНАНСУЄТЬСЯ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Публікація підготовлена за фінансової підтримки Європейського Союзу. Її зміст є виключною відповідальністю Проекту ЄС «Право-Justice» і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу.

Зміст

Загальна інформація	4
1. Про навчальний курс	4
2. Тематичний план навчального курсу «Підготовка тренерів з впровадження сервісів для вразливих категорій користувачів суду»	5
Розділ 1. Тематичні навчальні матеріали для учасників курсу	6
Тема 1. Концепція віктимізації, необхідність підтримки потерпілих та свідків	6
Тема 2. Досвід віктимізації. Розуміння потреб потерпілих та свідків	8
Тема 3. Вступ до оцінки потреб. Інвентаризація послуг. Направлення	15
Тема 4. Планування безпеки	21
Тема 5. Спілкування з вразливими особами – потерпілими від сексуального та ґендерно зумовленого насильства	28
Тема 6. Комунікація з окремими групами: дружнє спілкування з дітьми	
Роль сприятливого для дітей середовища для отримання доказів	32
Тема 7. Стабілізації жертв	37
Тема 8. Вступ до управління конфліктами та кризове втручання	39
Розділ 2. Вимоги до випускних проєктів та критерії оцінювання	44
1. Випускний проєкт учасників навчального курсу	44
Рекомендовані джерела	48

Загальна інформація

1. Про навчальний курс

Забезпечення належного доступу до правосуддя для вразливих категорій користувачів суду – невід’ємна складова права на справедливий суд.

Судова система повинна враховувати та належним чином реагувати на потреби, які виникають під час надання послуг різним групам вразливих судових користувачів, зокрема дітям, потерпілим від сексуального та ґендерно зумовленого насильства, особам з інвалідністю та маломобільним групам населення.

З метою покращення рівня надання судових послуг для вразливих категорій користувачів суду через впровадження сучасних управлінських рішень в рамках реалізації Ініціативи «Модельні суди» Проекту ЄС «Право-Justice», міжнародні та національні експерти Проекту розробили спеціальний навчальний курс «Підготовка тренерів з впровадження сервісів для вразливих категорій користувачів суду».

Мета навчального курсу – підготовка тренерів, які в подальшому самостійно зможуть передати набуті спеціальні професійні знання та навички своїм колегам задля поширення кращих європейських практик із забезпечення доступу до правосуддя вразливим користувачам суду. Програма розроблена для суддів, працівників апарату суду, прокурорів, представників Національної поліції України та системи безоплатної правової допомоги.

Навчальний курс включає:

Академічну частину – проведення 8 практичних занять тривалістю 2 години кожне, які охоплюють такі тематичні блоки:

- Концепція віктимізації
- Розуміння та оцінка потреб потерпілих та свідків
- Комунікація з вразливими особами – потерпілими від сексуального та ґендерно зумовленого насильства, дітьми
- Стабілізація жертв. Управління конфліктами та кризове втручання

Практичну частину – написання випускного проєкту під керівництвом тренерів (час виконання – 1 місяць) з метою його подальшої практичної реалізації (строки та план виконання встановлює учасник)

До початку академічної частини курсу учасники отримують Навчально-методичний посібник «Підготовка тренерів з впровадження сервісів для вразливих категорій користувачів суду», Частина 2 з метою підготовки до кожного заняття навчального курсу.

Навчальні матеріали містять: тематичний план, додаткову інформацію з тематики тренінгу, роз'яснення базових категорій (термінів) та список рекомендованих джерел.

Для ефективної практичної роботи під час тренінгів необхідне своєчасне вивчення наданої інформації.

2. Тематичний план навчального курсу «Підготовка тренерів з впровадження сервісів для вразливих категорій користувачів суду»

1	Концепція віктимізації, необхідність підтримки потерпілих та свідків
2	Досвід віктимізації. Розуміння потреб потерпілих та свідків
3	Вступ до оцінки потреб потерпілих та свідків. Інвентаризація послуг. Направлення
4	Планування безпеки
5	Комунікація з вразливими особами – потерпілими від сексуального та ґендерно зумовленого насильства
6	Комунікація з окремими групами: дружнє спілкування з дітьми. Роль сприятливого для дітей середовища для отримання доказів
7	Стабілізація жертв
8	Вступ до управління конфліктами та кризове втручання

Розділ 1. Тематичні навчальні матеріали для учасників курсу

Для ефективної практичної роботи під час тренінгів необхідне своєчасне вивчення наданої інформації.

Тема 1. Концепція віктимізації, необхідність підтримки потерпілих та свідків

Програма тренінгу:

1	Вступ до надання підтримки потерпілим і свідкам: концепція віктимізації
2	Надання підтримки потерпілим і свідкам: національний контекст
3	Виконання вправ. Пленарне обговорення
4	Питання / відповіді

Питання для дискусії:

- Як би Ви визначили потерпілого/потерпілу?
- Що таке віктимізація?
- Що таке злочин і на кого він впливає?

Злочин та потерпілі.

Злочин – це порушення встановленого законодавства, посягання на права людини, соціальні блага та цінності суспільства. Деякі злочини спрямовані проти осіб, деякі – проти власності, інші завдають шкоди як особам, так і власності. Також є злочини, в яких важко одразу визначити потерпілого. Такі злочини не заподіюють шкоди конкретній особі чи майну, а скоріше шкодять загальним суспільним інтересам (наприклад, ухилення від сплати податків).

Важливо пам'ятати: потенційно всі злочини, де може бути конкретний потерпілий, є тяжкими. Навіть те, що може на перший погляд виглядати незначним, може мати руйнівний вплив на життя потерпілого.

Потерпілий від злочину – це

- фізична особа, яка зазнала шкоди, зокрема, фізичної, моральної (психічної чи емоційної) або фінансових збитків безпосередньо внаслідок кримінального діяння
- члени сім'ї особи, смерть якої була безпосередньо спричинена кримінальним діянням та які зазнали шкоди внаслідок смерті цієї особи

Крім того, особа може вважатися потерпілою та такою, що потребує допомоги незалежно від того, чи було встановлено та затримано злочинця, чи був він притягнутий до кримінальної відповідальності і чи було винесено вирок, а також незалежно від наявності сімейних стосунків між ними.

Права потерпілих відповідно до Директиви ЄС щодо потерпілих від злочинів.

Директивою передбачено, що всі потерпілі мають право на:

Доступну та зрозумілу інформацію: зрозуміти та отримати розуміння (стаття 3); отримувати належну інформацію з моменту першого контакту з компетентними органами простою і зрозумілою мовою, усно або письмово (стаття 4); та отримувати інформацію про справу (стаття 6) з урахуванням особистих особливостей (наприклад, віку, статі, когнітивних здібностей, втрати працездатності, стосунків із правопорушником), які можуть впливати на комунікацію та інформацію, що надається. Наприклад, при взаємодії з дітьми треба застосувати дружній до дитини підхід з урахуванням віку та рівня розвитку дитини. Право на інформацію включає право на усний та письмовий переклад під час кримінального провадження (стаття 7).

Доступ до підтримки потерпілих: мати доступ до служб підтримки потерпілих (стаття 8) та отримувати підтримку від загальних та спеціалізованих служб підтримки потерпілих (стаття 9) якнайшвидше, відповідно до індивідуальних потреб потерпілого. Право потерпілих на доступ до підтримки незалежно від того, чи було заявлено про злочин та від характеру злочину. Воно включає в себе право на отримання необхідної інформації про доступні послуги підтримки для потерпілих.

Участь у кримінальному провадженні: мати доступ та брати участь у кожному етапі кримінального провадження, починаючи з поліцейського розслідування у межах, дозволених національним законодавством (статті 10, 13 та 14). У цьому контексті потерпілі можуть надавати інформацію та докази під час кримінального провадження (стаття 10) та отримувати допомогу (відшкодування витрат) за їхню участь у кримінальному провадженні (стаття 14), особливо за відвідування судових засідань.

Заходи захисту: бути об'єктом заходів захисту (стаття 18) під час усіх процедур та під час розслідування в рамках кримінального провадження (стаття 20). З цієї метою в Директиві міститься конкретна стаття щодо індивідуальної оцінки потерпілих (стаття 22) для визначення ступеня їхньої вразливості та визначення конкретних потреб потерпілого під час кримінального провадження (стаття 23). Особлива увага приділяється забезпеченню конфіденційності потерпілих (стаття 21) та захисту дітей-потерпілих (стаття 24).

Вторинна віктимізація

Якщо потерпілий не отримує належної підтримки після віктимізації, це може призвести до так званої «вторинної віктимізації».

Вторинна віктимізація визначається як негативний вплив на потерпілого з боку відповідних державних органів після скоєння злочину. Приклади вторинної віктимізації: неделікатний і безцеремонний допит потерпілої особи, звинувачення у власній віктимізації, примушення проходити складні та тривалі багатоетапні процедури для отримання доступу до компенсації чи консультацій.

Більше
інформації за
посиланням

Тема 2. Досвід віктимізації. Розуміння потреб потерпілих та свідків.

Програма тренінгу:

1	Досвід віктимізації. Наслідки віктимізації.
2	Важливість уникнення «звинувачення жертви»
3	Виконання вправи. Пленарне обговорення
4	Роль несприятливого досвіду дитинства та подальша несімейна віктимізація
5	Питання / відповіді

Як злочин впливає на жертв?

Усвідомлення впливу злочину на жертв має вирішальне значення для розуміння реакцій жертв як на злочин, так і на подальший процес кримінального правосуддя та потреби підтримки.

Жертва злочину може зазнати різного роду наслідків:

- прями витрати та проблеми через крадіжку або пошкодження майна (включно з періодом непрацездатності)
- фізичні травми через насильницькі злочини
- психологічні наслідки

Психологічні наслідки, зокрема, можуть включати:

- відчуття втрати контролю;
- відчуття безпорадності;
- гнів;
- провина в тому, що особа стала потерпілою від злочину і самозвинувачення;
- страх перед повторною віктимізацією;
- соціальний вихід;
- гіпервігула;
- самопошкодження;
- зловживання алкоголем/наркотиками;
- пошук сенсацій;
- десенсибілізація, транс;
- безсоння;
- суїцидальні ідеї, спроби чи фактичне самогубство;
- повернення до кримінальних правопорушень;
- посттравматичний стресовий розлад (ПТСР).

Ступінь впливу злочину важко передбачити, оскільки він дуже індивідуальний. Однак, як правило, вразливі жертви (наприклад, особи з інвалідністю або особи, що перебувають у складних життєвих обставинах) та особи, які раніше були жертвами злочинів, швидше зазнають серйозного впливу на них.

Наслідки злочину може відчувати не лише особа, яку система кримінального правосуддя розглядає як безпосередню жертву, але й її родина та близькі їй люди.

Існують захисні фактори, завдяки яким у людини з меншою вірогідністю розвинеться травма. Такі захисні фактори включають стійкість, тобто здатність індивіда чинити опір і вправлятися з негативним стресовим явищем. Іноді жертва може не знати, що вона володіє такими навичками подолання, поки не зіткнеться з травмою.

Деякі конструктивні стратегії подолання включають:

- вміння усвідомити та визнавати власну травму та потребу у допомозі, що впливає з цього
- вміння звернутися по допомогу
- вміння висловити негативні почуття

Потерпілих ніколи не слід змушувати «забувати» про травму. Натомість, слід заохочувати жертв висловити свої почуття, що допомагає їм краще впоратись із наслідками.

ВАЖЛИВО:

Незважаючи на те, що у потерпілих має бути належний доступ до терапії, не розглядати їх страждання як патологію.

Чому потрібно підтримувати жертву і неможливо уникнути віктимізації?

Окрім роботи з попередження злочинності під керівництвом поліції, деякі особи намагаються уникнути віктимізації через зосередження на кращому розумінні ситуації, формування планів безпеки, інвестування в запобігання ситуаціям (наприклад, сигналізація проти зломів та інші протиугінні системи) або проведення занять з самооборони.

Чи допомагає це? Звичайно, певною мірою.

Це гарантія проти віктимності? Однозначно «ні».

Скільки б не вживалося профілактичних заходів проти злочинів, це повністю не викоринить злочинність і вірогідність стати жертвою. Зауважте, що більшості людей шкодять відомі їм люди, а не сторонні особи.

Занадто великий акцент на особистій відповідальності щодо уникнення віктимізації від злочину – також дискримінація. З досліджень випливає, що рівень злочинності значно вищий в соціально неблагополучних житлових районах порівняно з іншими районами¹.

У той же час, зі статистики віктимізації стає очевидним, що 50 відсотків усієї віктимізації спрямовано на 1 відсоток респондентів.

Дослідження сходяться на думці, що «віктимізація – найкращий однобічний прогноз; що коли віктимізація повторюється то, як правило, відбувається швидко»².

Дослідження також свідчать: ті, хто піддаються розладу, більш вразливі до вторинної віктимізації³.

Вплив розладу виявився особливо високим для жертв, щодо яких повторно вчинюються злочини, причому люди, які мають хвороби чи особи з фізичними порушеннями, а також ті, хто переживає соціальну ізоляцію, є більш вразливими⁴.

Несприятливі переживання в дитинстві та подальша віктимізація

Несприятливі переживання в дитинстві (НПД) – важливий фактор насильницької віктимізації в майбутньому, а також заподіяння насильства.

¹ Anthony Bottoms, Developing Socio-Spatial Criminology. The Oxford Handbook of Criminology, Oxford 2012

² Ken Pease, Repeat Victimization: Taking Stock, in Crime Detection and Prevention Series Paper 90, London 1998

³ Ryan Davenport, cited in Bottoms (2012)

⁴ Martin Innes/Nicola Weston, Re-thinking the policing of anti-social behavior, HMIC, London 2010

Несприятливі дитячі переживання – це потенційно травматичні події, які трапляються в дитинстві (0-17 років). Деякі приклади включають:

- фізичне, сексуальне або емоційне насильство в сім'ї
- спостереження за насильством вдома або в громаді
- насильство з боку однолітків та знущання
- схильність до наркоманії
- наявність проблем з психічним здоров'ям в домашньому оточенні
- ув'язнення батьків

Наскільки поширені НПД?

У Сполучених Штатах близько 61% опитаних дорослих у 25 штатах повідомили, що вони перенесли принаймні один тип НПД, і майже 1 з 6 повідомили, що вони перенесли чотири та більше видів НПД. В інших країнах аналогічна статистика.

Чому НПД небезпечні?

НПД можуть викликати тривалий токсичний стрес, який впливає на розвиток мозку. Як результат, дитина (або доросла людина, що раніше зазнавала впливу НПД), може сильно ризикує постраждати від віктимізації через низку факторів, включаючи погані навички прийняття рішень, неправильну оцінку та схильність до ризикової поведінки. Такі діти і дорослі також можуть зіткнутися з проблемами в боротьбі з наслідками злочину.

Пам'ятайте, що НПД можна запобігти. Більш міцні системи захисту дітей сприяють зниженню рівня злочинності та вчинення злочинів серед дорослих.

Постраждали від ґендерно зумовленого насильства, в тому числі домашнього

Серед причин, через які постраждалі залишаються з кривдниками:

- страх (за своє життя або життя близьких, погрози самогубством);
- економічні причини (матеріальна залежність від кривдника);
- ізоляція (від родини, друзів, колег);
- сором (звинувачують себе у насильстві; соромно зізнатися родині і друзям);
- кохання/почуття (цикл насильства, сподівання, що кривдник зміниться);
- друзі та/або члени родини чинять тиск на потерпілу особу, щоб вона повернулася до кривдника;
- діти сумують за одним з батьків та звинувачують потерпілу особу у руйнуванні сім'ї;
- кривдник погрожує постраждалій особі застосуванням насильства, якщо вона/він не відмовиться від обвинувачення;

- у постраждалої особи немає впевненості, що система судочинства захистить її/його.

В осіб, які довгий час страждають від насильства, можуть сформуватися певні реакції на травматичну ситуацію, в якій вони перебувають:

- *синдром набутої безпорадності* – особливість поведінки, що формується при систематичному негативному впливі, уникнути якого неможливо:

- з'являється, як правило, після декількох невдалих спроб вплинути на негативні обставини (або уникнути їх);
- впливає на здатність особистості до розв'язання проблем взагалі: людина переконана, що не може впливати на ситуацію. Характеризується пасивністю, відмовою діяти, небажанням змінювати вороже середовище або уникати його, навіть коли з'являється така можливість. Водночас може спостерігатись гальмування моторної активності, послаблюється біологічна мотивація, втрачається здатність до навчання, з'являються соматичні розлади;
- супроводжується формуванням певних висловлювань, якими постраждалі намагаються виправдати власну поведінку та поведінку кривдника. Наприклад, «це все одно не допоможе», «а що я можу зробити, мені ж нема куди піти, тому терплю».

- *«синдром побитої жінки»* - формується з часом через тривале жорстоке ставлення, постійний стрес і травми. Він включає в себе такі аспекти:

- зниження рівня самооцінки;
- самозвинувачення за побиття; комплекс провини;
- пасивність; переконання в тому, що ніхто не зможе допомогти розв'язати ситуацію;
- дотримання «традиційних» укладів («традиційний» розподіл ролей, функцій, очікувань, поведінки тощо щодо чоловіків і жінок, пов'язані з цим стереотипи);
- присутність певних стресових реакцій;
- використання сексу для встановлення близькості.

Рекомендації:

- Важливо виділити достатньо часу, щоб уважно вислухати постраждалу особу
- Важливо розуміти, що потерпіла особа може вирішити не брати участі в провадженні з ряду причин, в тому числі залякування з боку кривдника чи його оточення, тощо
- Постраждала особа, а інколи і її найближче оточення, під час процесу може сама виправдовувати кривдника, применшувати прояви насильства та отриману шкоду. Це також може бути способом/стратегією «пристосування», «виживання» постраждалої особи в ситуації домашнього насильства
- Постраждалу особу слід поінформувати щодо можливих подальших кроків. Важливо інформувати постраждалих про їх права та доступ до плану заходів безпеки

- Все, що відбувається в залі судових засідань, може бути незвичним для особи, яка не має попереднього досвіду взаємодії із судовою системою. Хоча постраждала особа може формально підтвердити, що розуміє зміст пояснених їй прав, проте через великий об'єм, складність інформації та специфіку юридичної термінології це може не відповідати дійсності

- Постраждала особа може прагнути виправдати «очікування» судді. Як наслідок, в залі судового засідання постраждала особа може погоджуватися з усім, що відбувається, навіть попри свою незгоду

- У постраждалої особи може бути схильність брати на себе відповідальність за події, в яких нема її/його провини через страх насильства в майбутньому

Суд, процеси, які там відбуваються, можуть бути достатньо незвичними для потерпілих осіб, свідків. Вони можуть нервувати, бути налякані та невпевнені в собі та своїх діях. Судді, працівники апарату суду можуть допомогти мінімізувати такі стресові фактори та посилити впевненість постраждалих осіб. Судові справи, як правило, зосереджені на конкретній події, в той час як постраждала особа могла роками зазнавати залякувань, примусу та контролю. Судді можуть створити атмосферу в залі суду, яка сприяє «нульовій терпимості» до домашнього насильства. Якщо обвинувачений чи його представники, присутні члени родини тощо поведуться неналежно, або агресивно звертається та/чи демонструє зневагу до потерпілої особи, суддя може заборонити учасниками судового процесу, членам родини або друзям спілкуватись між собою з погрозами/агресією в залі судового засідання.

Під час допиту постраждалої особи доцільно:

- ставити прості, прямі запитання, які не містять критичних або суб'єктивних суджень;

- ставити запитання так, щоб на них можна було дати кілька варіантів відповідей;

- дати постраждалій особі зрозуміти, що ви готові її/його вислухати;

- не переривати розповідь, посилаючись на брак часу або інші обставини;

- уважно слухати відповіді постраждалої особи, не перебивати;

- дозволити постраждалій особі описати інцидент власними словами, а вже потім поставити уточнюючі запитання;

- не підказувати відповіді на запитання;

- пояснити постраждалій особі, що це нормально, якщо вона/він не знає відповіді на запитання;

- пам'ятати, що постраждалі часто не хочуть детально описувати акти жорстокого насильства;

- не робити припущень щодо ситуації;
- не заперечувати факт наявності насильства (навіть, якщо здається, що постраждала особа перебільшує проблему або викликає недовіру);
- не підтримувати та не погоджуватися, якщо постраждала особа стверджує, нібито вона сама винна в тому, що сталося;
- сказати постраждалій особі, що це не її/його провина, і вона/він не винні в тому, що трапилося; підкреслити, що ніхто не заслуговує на таке поводження;
- не применшувати серйозність інциденту, що стався, та пояснити постраждалій особі, що домашнє насильство – це злочин;
- зберігати спокійний та безоціночний спосіб поведінки;
- дати зрозуміти, що насильство з боку кривдника буде повторюватися, незважаючи на запевнення кривдника і його обіцянки виправитися;
- не давати жодних обіцянок, які неможливо виконати;
- дати постраждалій особі зрозуміти, що вона/він має право на підтримку;
- надати інформацію щодо сервісів (інституцій) - «гарячих ліній», притулків, центрів та громадських організацій, де постраждала особа може отримати правову, психологічну, інформаційну та іншу допомогу і підтримку.

Під час розмови з потерпілою особою не можна:

- виявляти нетерплячість, роздратування, перебивати;
- робити поспішні висновки або оцінювати висловлювання чи її/його стан;
- намагатися завершити думки та висловлювання потерпілої особи за неї;
- демонструвати неухважність;
- змінювати предмет розмови;
- виявляти сумнів щодо правдивості свідчень, які дає потерпіла особа, проявляти негативні емоції щодо неї;
- критикувати або глузувати з потерпілої особи;
- покладати на постраждалу особу відповідальність за те, що трапилося;
- ставати на бік особи, яка скоїла акт насильства;
- легковажно ставитися до факту вчинення насильства;
- запитувати потерпілу особу про її/його попередню сексуальну історію, поведінку, стосунки;
- переконувати постраждалу особу примиритися з ситуацією;
- переконувати потерпілу особу змінити поведінку, що стане гарантією припинення насильства;

- покладати на постраждалу особу відповідальність за подальшу долю особи, яка скоїла насильство (наприклад, фразами на кшталт: «через Вас він матиме проблеми; він може потрапити до в'язниці, дитина залишиться без батька», «Ви хочете відправити до в'язниці власну дитину?!»).

Також важливо зазначити, що постраждалі мають посттравматичні симптоми, вони можуть не пам'ятати факти, які мали місце в хронологічному порядку, тому дуже часто у суді кривдник виглядає більш переконливо.

Додаткові
матеріали за
посиланням

Тема 3. Вступ до оцінки потреб. Інвентаризація послуг. Направлення.

Програма тренінгу:

1	Вступ до оцінки потреб потерпілої особи. Концепція інтерв'ю про прийом та детальний процес оцінки потреб.
2	Встановлення початкового зв'язку та комунікація для формування відчуття безпеки. Огляд передової практики України
3	Оцінка потреб постраждалих від ґендерно зумовленого насильства, в тому числі домашнього насильства
4	Виконання вправ. Пленарне обговорення
5	Питання / відповіді

Чому важлива своєчасна оцінка потреб потерпілої особи?

Розуміння індивідуальних потреб потерпілої особи надзвичайно важливе для надавача послуг з підтримки потерпілих, оскільки через таку оцінку потреб як надавач, так і потерпіла особа може зробити свідомий вибір щодо наданих послуг.

Важливо забезпечити можливість потерпілим особам дорослого віку, які здатні

зробити свідомий вибір, відмовитися від отримання послуг. Підходи, орієнтовані на потерпілого, зосереджені на розширенні прав і можливостей вільного вибору, а не на примус та залежність. Тому потерпілі особи, які погоджуються брати участь в цьому процесі, врешті-решт отримують більше користі від таких заходів.

Проведення опитування

Встановити взаємозв'язок і довіру під час першої зустрічі з потенційною потерпілою особою – перший необхідний етап. Нижче наведено кілька кроків, які слід враховувати при плануванні та ініціюванні прийому потерпілої особи:

- Зберіть основну інформацію про потерпілу особу та заповніть форму прийому якомога докладніше. Якщо потерпілу особу направили через відповідний орган з системи підтримки потерпілих (наприклад, працівник служби підтримки потерпілих у правоохоронних органах) або зовнішня установа, розгляньте можливість включення інформації, наданої відповідним органом. Завдяки цьому ви зможете попередньо визначити пріоритети для проведення опитування та звести до мінімуму запитання, що повторюються.

- Якщо потрібно, забезпечте перекладача для надання допомоги під час опитування. Якщо ви залучаєте перекладача, переконайтесь, що обрана особа пройшла перевірку на предмет безпеки та підходить для роботи з відповідним потерпілим (наприклад, у випадку сексуального насильства залучення перекладача тієї ж статі, що і ймовірний нападник може бути недоцільним).

- Почніть з теплої привітання. Може бути корисно зустріти потерпілу особу за межами приміщення, де буде проходити опитування (наприклад, у вестибюлі або у дворі будівлі). Це може допомогти порозумітися та потерпілий відчує, що він/вона та його/її потреби важливі.

- Наскільки це можливо, проведіть коротку екскурсію будівлею. Це допоможе потерпілій особі ознайомитися з новим середовищем; так вона почуватиметься більш безпечно.

- Повідомте потерпілу особу про приблизну тривалість зустрічі, але нагадайте йому/їй, що вони контролюють ситуацію і можуть припинити зустріч у будь-який час або зробити перерву, коли це необхідно.

- Перегляньте мету зустрічі, яка спрямована на забезпечення наявними послугами.

- Обов'язково майте під рукою всі документи, в яких викладені доступні послуги, інформація про конфіденційність та права потерпілих; роздрукуйте їх на мові, що найкраще підходить потерпілій особі.

- Розкажіть про конфіденційність, окресливши зобов'язання не поширювати будь-яку інформацію стороннім особам (включаючи правоохоронним органам, представникам судів або іншим суб'єктам, пов'язаним зі справою) без конкретного письмового дозволу.

Координація заради безпеки

При забезпеченні поваги прав потерпілої особи на вибір щодо свого життя, важливо, щоб життя такої особи не піддавалось небезпеці через помилкові судження, що часто може бути наслідком психологічної травми та стресу. Якщо потерпіла особа прагне відмовитися від отримання послуг, переконайтеся, що рішення не було прийняте під примусом. Вам також потрібно забезпечити, щоб рішення про відмову не становило небезпеки для життя або життєвих інтересів потерпілої особи, її дітей та інших близьких людей. Для такої оцінки потрібен комплексний процес із залученням фахівця з безпеки (або працівника відповідного судового органу, або робочої групи, включаючи службу безпеки суду та правоохоронних органів, залежно від складності справи та ризику для потерпілої особи).

Проведення оцінки потреб

Під час першої зустрічі з потерпілою особою ретельна оцінка проводиться не часто. Як правило, ретельну оцінку потреб проводять протягом декількох зустрічей, завдяки чому потерпіла особа може визначити та встановити пріоритетні потреби.

Ретельна оцінка потреб включає збір інформації щодо поточного стану та можливої небезпеки, а також короткострокових та довгострокових потреб з наступного переліку, наведеного нижче:

- притулок / житло
- їжа, що відповідає культурі
- відповідне до сезону вбрання та взуття
- мовні потреби
- імміграційна, кримінальна та / або цивільно-правова підтримка
- судовий супровід та допомога адвоката
- транспортна підтримка
- медична допомога, включаючи рецепти, допомога стоматолога та окуліста
- мовні курси чи інші освітні програми
- лікування залежності
- послуги підтримки психічного здоров'я
- пільги
- компенсація потерпілим від злочину
- зв'язки з культурними та релігійними громадами
- навчання чи допомога з працевлаштування
- діти потерпілої особи або інші утриманці

Направлення

Деякі з цих послуг (включаючи медичне лікування, освіту, підтримку працевлаштування) потребують надання відповідних направлень. Завжди корисно скласти список перевірених надавачів послуг у кожному районі, де потенційно вимагатимуться такі направлення, оскільки завдяки цьому можливо забезпечити необхідну безпеку та якість обслуговування.

Систему направлень можна визначити як комплексну інституційну базу, яка поєднує різні структури з чітко визначеними та окресленими (хоча в деяких випадках такими, що збігаються) мандатами, обов'язками та повноваженнями, в єдину мережу співпраці. Загальна мета – забезпечити захист та допомогу потерпілим особам задля їх повної реабілітації та розширення їх можливостей; попередження ґендерно зумовленого насильства; притягнення винних до відповідальності. Механізми направлення працюють на основі ефективних каналів комунікації та встановлюють чітко окреслені шляхи та процедури направлення, з чіткими та простими послідовними кроками.

Важливі аспекти при плануванні та проведенні оцінки потреб:

1. Розуміння, на кого поширюється Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (ст.3)

Дія законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству незалежно від факту спільного проживання поширюється на таких осіб:

- 1) подружжя;
- 2) колишнє подружжя;
- 3) наречені;
- 4) мати (батько) або діти одного з подружжя (колишнього подружжя) та інший з подружжя (колишнього подружжя);
- 5) особи, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у шлюбі між собою, їхні батьки та діти;
- 6) особи, які мають спільну дитину (дітей);
- 7) батьки (мати, батько) і дитина (діти);
- 8) дід (баба) та онук (онука);
- 9) прадід (прабаба) та правнук (правнучка);
- 10) вітчим (мачуха) та пасинок (падчерка);
- 11) рідні брати і сестри;
- 12) інші родичі: дядько (тітка) та племінник (племінниця), двоюрідні брати і сестри, двоюрідний дід (баба) та двоюрідний онук (онука);
- 13) діти подружжя, колишнього подружжя, наречених, осіб, які мають спільну дитину (дітей), які не є спільними або всиновленими;
- 14) опікуни, піклувальники, їхні діти та особи, які перебувають (перебували) під опікою, піклуванням;
- 15) прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі, їхні діти та прийомні діти, діти-вихованці, діти, які проживають (проживали) в сім'ї патронатного вихователя.

Дія законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству поширюється також на інших родичів, інших осіб, які пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, за умови спільного проживання, а також на суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

2. Знання, хто є суб'єктами заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та розуміння та їх повноважень

Суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству:

1) спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (*Міністерство соціальної політики*);

2) інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (служби у справах дітей; уповноважені підрозділи органів Національної поліції України; органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти; органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я; центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги; суди; прокуратура; уповноважені органи з питань пробації)

3) загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб:

Загальні: центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; притулки для дітей; центри соціально-психологічної реабілітації дітей; соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка); центри соціально-психологічної допомоги; територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг); інші заклади, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам.

Спеціалізовані: притулки для постраждалих осіб, центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб, кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам та особам, які постраждали від насильства за ознакою статі, а також заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі

4) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах

3. Розуміння порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі

4. Оцінка потреб та перенаправлення має ґрунтуватися на розумінні специфіки гендерно зумовленого насильства, в тому числі домашнього насильства

Важливі елементи роботи з вразливими потерпілими особами та свідками:

- місце для проведення бесіди/опитування (матеріали);
- наявність обізнаних, підготовлених фахівців;
- володіння інформацією та контактами існуючих сервісів для постраждалих (притулки, соціальні служби, телефони гарячих ліній, організації та структури, які надають допомогу тощо) та відпрацьованими механізмами взаємодії та направлення;
- надання інформації (в тому числі роздаткових інформаційних матеріалів) про зазначені структури та процедури потерпілій особі, свідками;
- оцінка ризиків, потреб, можливий план дій.

Оцінка потенційної/майбутньої небезпеки як складова оцінки потреб та ресурсів постраждалої особи

- Фахівці можуть допомогти постраждалій особі продумати стратегії для того, щоб убезпечити себе в майбутньому.

- Мета зниження ризику – пошук шляхів мінімізації на можливої подальшої небезпеки чи шкоди з боку кривдника щодо постраждалої особи через визначення стратегій уникнення шкоди та визначення місць, куди вона може звернутися, щоб убезпечити себе.

- Завдяки розробленому плану зі зниження ризику постраждала особа в ситуації, що загрожує її життю, зможе реагувати відповідно до рішення, яке вона вже прийняла.

- Вона не має вирішувати, що їй робити в кризовій ситуації – вона вже подумала можливі варіанти і, якщо необхідно, може реалізувати свій план.

- План індивідуальний для кожної постраждалої особи, оскільки він будується на індивідуальних сильних сторонах та можливостях постраждалої особи.

- Для того, щоб розробити ефективний план зі зниження ризику, важливо уважно слухати постраждалу особу та дати їй можливість керувати процесом, оскільки *саме вона – та людина, яка найкраще знає, що може убезпечити її*.

- В той же час, є декілька питань, які можуть поставити працівники і декілька варіантів, які працівники можуть окреслити, щоб допомогти постраждалій особі обрати свій власний спосіб, як вберегтися від небезпеки.

- Немає 100% гарантії, що постраждала особа буде в безпеці, навіть якщо вона буде діяти відповідно до свого плану, оскільки кривдники можуть бути досить непередбачуваними. В той же час, продуманий план може врятувати життя.

- Така форма планування також важлива, оскільки в ситуації, коли постраждала особа постійно позбавляється можливості контролювати, завдяки цьому у неї з'являється можливість отримати певний контроль над власним життям.

Додаткові
матеріали за
посиланням

Тема 4. Планування безпеки

Програма тренінгу:

1	Огляд досвіду оцінки ризиків та загроз. Методологія аналізу летальності у справах щодо домашнього насильства
2	Огляд планування безпеки та методологія/ інструменти для планування безпеки в реаліях України
3	Розгляд справ. Пленарне обговорення
4	Питання / відповіді

Ризики та загрози: терміни, що часто плутають

Об'єкт – те, що ми намагаємося захистити. У нашому випадку ця категорія охоплює потерпілих/свідків (клієнтів), їхні сім'ї, близьких людей та їх майно.

Загроза – те, від чого намагаємося захистити. Загроза – це будь-що, що може використати вразливість, навмисно чи випадково і нашкодити, пошкодити або знищити об'єкт.

Уразливість – слабкість або недолік у наших заходах захисту, які можуть використати загрози.

Ризик – результат взаємодії між об'єктами, загрозами та вразливими місцями. Іншими словами, це потенціал для заподіяння шкоди, пошкодження чи знищення об'єкта внаслідок загрози, що використовує вразливість.

Вірогідність	Майже певна / неминуча					
	Дуже вірогідна					
	Вірогідна					
	Помірна					
	Малоймовірна					
		Незначний	Низький	Помірний	Високий	Критичний
	Вплив					

Аналіз

Пам'ятайте, що мета аналізу – не отримати докази або встановити істину щодо існування домашнього насильства. Він скоріше спрямований на те, щоб виявити страх потерпілих чи розкрити насильство або отримати оцінку працівника, що в майбутньому існує ризик насильства щодо клієнта чи його дітей.

Аналіз *не проводиться*, якщо:

- потерпілі в такому фізичному чи психічному стані, що не можуть адекватно відповідати на запитання
- потерпілі вже сказали, що в сім'ї є проблема домашнього насильства
- поруч з потерпілими також знаходяться їх партнери, старші діти (3 роки і старше) або інші члени сім'ї або друзі

Оцінка ризиків

Оцінка ризику важлива з ряду причин, в тому числі:

- зменшення серйозних травм або вбивств інтимних партнерів завдяки своєчасному втручання
- розробка планів безпеки, в яких враховуються обставини потерпілих та рівень ризику
- налагодження спільної мови та загального підходу серед всіх органів та осіб, що надають послуги з питань домашнього насильства
- надання персоналу, що підтримує потерпілих, необхідної інформації, яка буде враховуватися під час складання планів підтримки потерпілих
- підвищення обізнаності потерпілих та готовність потерпілих
- допомога потерпілим у збиранні доказів небезпеки для судових процесів, у тому числі цивільних

Аналіз летальності в домашньому насильстві

Будь-який орган чи особа, що працює з постраждалими від домашнього насильства, включаючи сексуальне насильство, коли злочинець – інтимний партнер потерпілої особи, повинен добре знатися на застосуванні оцінок летальності. Особи, які зазнають насильства в сім'ї, можуть зіткнутися з більш високими ризиками летальності, і їх своєчасна оцінка має важливе значення для вжиття заходів з метою виявлення та припинення потенційно небезпечних ситуацій. Зокрема, працівники поліції, які першими реагують на звернення, повинні дуже впевнено володіти механізмами оцінки летальності.

! Приклад 1:

Механізм оцінки небезпеки розробили у 1985 році та переглянули у 1988 році після проведених досліджень надійності та валідності. Завдяки проведенню оцінки небезпеки жінка може оцінити ступінь небезпеки, з якою вона стикається і обміркувати, що їй робити далі. Професіонали нагадують, що оцінку небезпеки потрібно використовувати з зазначенням дат подій, щоб більш точно відтворити події, які згадує постраждала жінка.

Опитувальник «ОЦІНКА НЕБЕЗПЕКИ»

В ході досліджень, проведених після вбивств як партнерів-агресорів, так і жінок, яких вони били, прослідковується декілька факторів ризику.

Ми не можемо передбачити, що станеться у вашій ситуації, але ми хотіли б, щоб ви знали про небезпеку вбивства в ситуаціях жорстокого побиття і побачили, скільки факторів ризику мають місце у вашій ситуації.

Використовуючи календар, будь-ласка, позначте приблизні дати в минулому році, коли вас побив чоловік або партнер.

Напишіть, наскільки серйозним був інцидент на цю дату за такою шкалою:

Ляпаси, штовхання; відсутність травм та/або тривалого болю.	1
Удари кулаками чи ногами; синці, порізи та/або тривалий біль.	2
Побиття; сильні забої, опіки, зламані кістки.	3
Загроза використання зброї; травма голови, внутрішня травма, непоправна шкода – пошкодження з хронічними наслідками.	4
Використання зброї; рани від зброї.	5

Дайте відповідь «Так» чи «Ні» на кожне з наступних тверджень.

(«Він» – вживається відносно вашого чоловіка, партнера, колишнього чоловіка, колишнього партнера або того, хто наразі завдає вам тілесних ушкоджень.)

Твердження	Так	Ні
1. Чи частіше відбувається фізичне насильство за останній рік?		
2. Чи стало фізичне насильство за останній рік більш тяжким та/або чи коли-небудь щодо вас застосовували зброю чи погрожували зброєю?		
3. Чи намагався він коли-небудь задушити вас?		
4. Чи є в помешканні вогнепальна зброя?		
5. Чи він примушував вас коли-небудь до статевих зносин, коли ви цього не хотіли?		
6. Він вживає наркотики? Під наркотиками я маю на увазі «стимулятори» або амфетаміни, психотропні стимулятори, ангельський пил (фенциклідин), кокаїн, «крек», вуличні наркотики або суміші.		
7. Чи погрожує він убити вас та/або ви вважаєте, що він здатний вас вбити?		
8. Він п'яний щодня чи майже кожен день? (Щодо кількості алкоголю.)		
9. Чи контролює він більшість чи всі ваші щоденні дії? Наприклад: чи каже він, з ким ви можете дружити, скільки грошей ви можете витратити на покупки чи коли ви можете користуватися машиною? (Якщо він намагається, але ви не дозволяєте йому, вкажіть тут)		
10. Він коли-небудь бив вас під час вагітності? (Якщо ви ніколи не були вагітні від нього, вкажіть тут)		
11. Він жорстоко і постійно ревнує вас? (Наприклад, він каже: «Якщо я не можу тебе мати, ніхто не може.»)		
12. Ви коли-небудь погрожували чи намагалися покінчити життя самогубством?		
13. Він коли-небудь погрожував чи намагався покінчити життя самогубством?		
14. Він застосовує силу щодо ваших дітей?		
15. Він застосовує насилля не вдома?		

Загальна кількість відповідей «Так» ____

Дякую. Будь-ласка, поговоріть зі своєю медсестрою, адвокатом чи консультантом про те, що означає оцінка небезпеки в вашій ситуації⁵.

⁵ Campbell, Jacquelyn C., Assessing Dangerousness: Violence by Sexual Offenders, Batterers, and Child Abusers, Newbury Park, CA: Sage Publications, 1995.

Campbell, Jacquelyn C., Phyllis W. Sharps, and Nancy Glass, "Risk Assessment for Intimate Partner Violence," in Clinical Assessment of Dangerousness: Empirical Contributions, ed. Georges-Franck Pinard and Linda Pagani, New York: Cambridge University Press, 2000: 136–157.

! Приклад 2:

Опитувальник «АНАЛІЗ ЛЕТАЛЬНОСТІ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЛЯ»

(призначений для служб, які перші відповідають на заяву/ виклик)

Працівник поліції	
дата	
справа	
потерпіла	
порушник	

Відповідь «Так» на будь-яке запитання №1-3 автоматично запускає протокол передачі справ.

1. Чи застосовував він/вона коли-небудь зброю проти Вас чи погрожував/-ла Вам зброєю?

Так Ні Немає відповіді.

2. Чи погрожував він/вона вбити Вас чи ваших дітей?

Так Ні Немає відповіді.

3. Як ви думаєте, він/вона може спробувати вбити Вас?

Так Ні Немає відповіді.

Негативні відповіді на запитання №1-3, але позитивні відповіді на щонайменше чотири запитання з питань №4-11 активують протокол передачі справ.

4. У нього/неї є пістолет або чи він/вона може легко дістати його?

Так Ні Немає відповіді.

5. Він/вона коли-небудь намагався/-лася задушити Вас?

Так Ні Немає відповіді.

6. Він/вона жорстоко чи постійно ревнує чи контролює більшість Ваших щоденних дій?

Так Ні Немає відповіді.

7. Ви залишили його/мешкали окремо після спільного життя чи одруження?

Так Ні Немає відповіді.

8. Він / вона безробітні?

Так Ні Немає відповіді.

9. Він/вона намагалися колись вчинити самогубство?

Так Ні Немає відповіді.

10. Чи є у вас дитина, про яку він/вона знає, це не його/її дитина?

Так Ні Немає відповіді.

11. Він/вона стежить чи шпигує за Вами чи залишає загрозові повідомлення?

Так Ні Немає відповіді.

Працівник поліції може активувати протокол передачі справ, якщо його ще не активували, після отримання відповіді потерпілих на наведене нижче питання або коли працівник поліції вважає, що потерпіла/лий перебуває у потенційно летальній ситуації.

Чи є ще щось, що турбує Вас щодо Вашої безпеки? Якщо «Так», що Вас хвилює?

Оберіть один варіант:

- Ситуацію потерпілого аналізували згідно з протоколом
- Ситуацію потерпілого аналізували на основі думки працівника поліції
- Ситуацію потерпілого не аналізували

Якщо ситуацію потерпілого аналізували, після того, як йому/їй повідомили про високий показник оцінки небезпеки, чи розмовляла постраждала особа з представником гарячої лінії?

Так Ні

Важливо перевірити, чи не пропустив потерпілий жодне з питань.

Примітка: Вищезазначені питання та критерії визначення рівня ризику, з яким стикається людина, ґрунтуються на найкращому доступному дослідженні факторів, пов'язаних із смертельним насильством з боку нинішнього чи колишнього інтимного партнера. Однак у кожній ситуації можуть бути унікальні фактори, що впливають на ризик смертельного насильства, які не охоплені цим аналізом. Хоча не очікується, що більшість потерпілих, щодо яких було визначено результат «позитивної» або «високої небезпеки», позбавлять життя, вони зазнають набагато вищого ризику, ніж інші постраждалі від насильства з боку інтимного партнера.

Планування безпеки

Планування безпеки – це процес, за допомогою якого потерпілий може звернутися до відповідних органів для обговорення підвищення особистої безпеки та безпеки будь-яких дітей, яких це стосується.

Планування повинно бути частиною партнерського підходу між професіоналами,

потерпілими та дітьми і повинно включати оцінку рівня ризику та розробки плану дій у кризових ситуаціях та плану на майбутнє, як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективах. Поліція відіграє роль у розробці та підтримці планів безпеки як частини їхніх процесів управління ризиками.

Важливо, щоб за потреби план безпеки постраждалих моніторили та коригували. За безпекою потерпілих можна слідкувати через:

- співпрацю зі службою підтримки потерпілих для отримання зворотного зв'язку від потерпілих
- механізми моніторингу, щоб дізнаватися у потерпілих, чи почуваються вони безпечніше після втручання поліції
- виявлення повторного вчинення злочинів, про які не повідомляли поліцію
- виявляти та оцінювати порушення охоронних ордерів
- стеження за відвідуванням та завершенням

Додаткові матеріали
за посиланням

Тема 5. Спілкування з вразливими особами – потерпілими від сексуального та ґендерно зумовленого насильства

Програма тренінгу:

1	Вступ до комунікації з вразливими потерпілими особами. Поняття комунікації, що враховує пережиту травму. Різниця між допитом та клінічною співбесідою
2	Поняття комунікації, що враховує пережиту травму. Різниця між допитом та клінічною співбесідою
3	Комунікація з вразливими особами. Що варто використовувати і чого уникати при спілкуванні з потерпілими та свідками: зосередження уваги на потерпілих від сексуального та ґендерно зумовленого насильства
4	Виконання вправ. Пленарне обговорення
5	Питання / відповіді

Психологічна травма

Універсального визначення психологічної травми не існує.

Приклади психологічних травм включають, але не обмежуються такими:

- зазнавання або спостерігання фізичного, сексуального та емоційного насильства
- нехтування дітьми
- наявність члена сім'ї з порушенням психічного здоров'я або залежністю
- зазнавання або спостерігання насильства в громаді або під час служби в армії
- бідність та системна дискримінація

Травма може бути пов'язана з різноманітними переживаннями і впливати на людину по-різному:

- впливати з одного отриманого досвіду або серії переживань
- бути реальною або психологічно обумовленою загрозою добробуту людини
- негативно впливати на повсякденні механізми подолання стресових явищ
- забарвити або спотворити сприйняття людиною оточуючого середовища, включаючи її поведінку

Травматизація відбувається тоді, коли внутрішніх та зовнішніх ресурсів людини недостатньо для подолання ситуації, що склалася.

Типи травм включають:

- Гостра травма (тип I)
- Комплексна травма (тип II)
- Перехресна травма (тип III)
- Побічна або вторинна травма / «Втома від співчуття»

Допомога, що враховує пережиту травму

- *Безпека.* Забезпечення психічної та емоційної безпеки, визнання та реагування на етичні, релігійні, ґендерні та сексуальні аспекти як фактори впливу на безпеку
- *Довіра.* Формування справжніх стосунків та застосування практик для формування довіри, роз'яснення завдань з дотриманням відповідних меж та створення норм взаємодії, які просувають примирення та «зцілення»
- *Вибір.* Надання максимальних можливостей вибору, наголошуючи на перевагах та силі від сприйняття та можливості діяти, маючи вибір. Прагнення мінімізувати вплив внутрішньої сили з максимальним наголосом на важливості співпраці та розділення відповідальності за прийняття значимих рішень
- *Співпраця.* Не всі рішення можна приймати спільно, але там, де є будь-яка можливість для співпраці, вона має стати основним пріоритетом
- *Надання можливостей.* Прагнення до власної ефективності, визначення сильних сторін та розбудови навичок, які будуть формувати індивідуальні шляхи «зцілення»

Важливо, щоб усі особи, які контактували з потерпілим, включаючи надавачів послуг з підтримки потерпілих та представників правоохоронних органів, розуміли, що таке психологічна травма та яким чином травма впливає на реакцію потерпілих на такі послуги та на кримінальне провадження.

Політика та процедури, що стосуються потерпілого, повинні розроблятися з метою уникнення повторної травматизації, підвищення рівня безпеки для всіх та ефективної взаємодії з потерпілими шляхом побудови довіри та розширення можливостей. Це також охоплює норми та процедури, орієнтовані на надання потерпілим оновленої інформації про їхню справу, щодо їхньої участі в процесі відправлення правосуддя (включаючи надання свідчень під час допитів та в суді), направлення до відповідних служб тощо.

Типологія і мета співбесід: відмінності між допитом та клінічною співбесідою

Допити проводяться з метою встановлення достовірних фактів на основі правил збору доказів. Допит проводиться таким чином, аби потерпіла особа змогла в повній мірі та достовірно пригадати усі факти для того, щоб їх використали як докази в процесі судового розгляду.

Клінічні співбесіди направлені на встановлення та оцінку фізичних та психологічних потреб потерпілої особи, а також для надання допомоги при забезпеченні таких потреб. Увага зосереджується не стільки на об'єктивних фактах, які отримуються протягом допиту, а швидше на сприйнятті і почуттях потерпілої особи, які сформувалися внаслідок вчиненого злочину та через його вплив.

Когнітивні та поведінкові реакції на травматичний стрес безпосередньо після травматичної події:

1. Емоційні реакції

- *Може виникнути враження, що постійно виникають непослідовні емоції:*
плач та рюмсання
нестабільність та злість
вербальні атаки на інших
- *Явна відсутність почуттів:*
відчужений погляд
- *Невідповідність емоцій:*
раптовий сміх
гиготіння

2. Когнітивні реакції:

- *Спантеличення*
- *Складно приймати рішення*
- *Нелогічне мислення*
- *Незв'язність думки:*
Людина говорить про речі, не пов'язані з тим, про що її питають
- *Людина не повністю пам'ятає про події або зовсім не пам'ятає їх*
- *Погано орієнтується в часі*
- *Не може пригадати місце та встановити інформацію про підозрюваних або інших осіб, пов'язаних з подією*
- *«Зависання»:*
упередженість щодо елементів події

зосередженість на окремих елементах події
вимоги отримати додаткову інформацію незалежно від спроб
перенаправлення на щось інше
повторювання, занепокоєння чи запитання, незважаючи на інформацію, яка
була надана, або на те, що більше інформації немає

3. Поведінкові реакції

- *Стурбованість:*
ходіння «туди-сюди»
нервові рухи руками та долонями
постукування ногами (ступнями)
постукування пальцями рук («мов на барабані»)
часті повороти голови
- *Нерухомість:*
неактивні або повільні рухи
відсутність або повільність реакцій на зовнішні подразники або стимули, такі
як запитання, намагання підтримувати зоровий контакт тощо.
- *Дратівливість*
- *Гнів*
вербальні спалахи/крик
- *Відстороненість/ізолюваність*
- *Втома*

ВАЖЛИВО:

Комунікація – це не лише слова! Потрібно поглиблювати навички налаштованості до іншої особи та вчитися тлумачити поведінку як ефективний інструмент комунікації.

Використовувати техніки проведення співбесід, які включають розуміння когнітивних наслідків травматизації та розуміння впливу травми на перцептивну (сприйняття) та експресивну (мовлення) мову.

Додаткові
матеріали за
посиланням

Тема 6. Комунікація з окремими групами: дружнє спілкування з дітьми. Роль сприятливого для дітей середовища для отримання доказів

Програма тренінгу:

1	Комунікація зі окремими групами: дружнє спілкування з дітьми. Роль сприятливого для дітей середовища для отримання доказів
2	Виконання вправ. Пленарне обговорення
3	Принципи взаємодії з дитиною. Дружній підхід до опитування дитини
4	Формула взаємодії з дитиною під час інтерв'ю для отримання доказів. Оцінка достовірності показів дитини
5	Питання / відповіді

Вік дитини значною мірою визначає її реакції на травму⁶

Дошкільнята (3–5 років)

Типовий розвиток

Майте на увазі, що дошкільнята:

- використовують гру, щоб висловити ідеї та почуття
- підвищують пізнавальні, мовні та фізичні можливості
- краще можуть відрізнити реальність від фантазії, але все ще часто вірять у магічну силу своїх думок і почуттів
- можуть вважати, що вони спричинили погану річ – нещасний випадок, пожежу, бій чи арешт
- можуть вважати, що через їх поведінку чи бажання трапився арешт або усунення батьків чи вихователів
- можуть вважати, що поліцейські можуть допомогти, заподіяти їм шкоду чи забрати їх

⁶ Наведені матеріали адаптовано Міжнародною асоціацією очільників поліції та Єльського дитячого навчального центру. 2017. Посилення реакцій поліції на дітей, підданих насильству: посібник для правоохоронних органів. Вашингтон, округ Колумбія: Управління ювенальної юстиції та запобігання правопорушенню, Управління юстиції Програми, Міністерство юстиції США

Поширені реакції на насильство

Слідкуйте за такими симптомами лиха у дошкільнят:

- складніше бути без опікунів
- більше турботи про своє тіло
- утруднене харчування, сон, туалет
- підвищені істерики, чіпкість, дитячі розмови
- побоювання уникнення та фобічні реакції
- відмови
- неухважність і нездатність виконувати вказівки
- провокаційна або вимоглива поведінка

Діти шкільного віку (6–12 років)

Типовий розвиток

Майте на увазі, що діти шкільного віку:

- розвивають інтелектуальні, сенсомоторні та соціальні навички
- розвивають самосвідомість та самооцінку
- направляють імпульси на школу, спорт, друзів тощо
- виявляють підвищену здатність встановлювати стосунки за межами дому та сім'ї з однолітками та іншими дорослими, що може бути сприйнятливим для їх впливу
 - можуть звернутися до інших осіб, крім батьків чи піклувальників, які можуть заспокоїти/ підтримати / є авторитетом для дитини (наприклад, родичів, друзів родини, вчителів, духовенства та працівників поліції)
 - особливо чутливі до питань правильного і неправильного, чесності та справедливості

Поширені реакції на насильство

Слідкуйте за такими симптомами лиха у дітей шкільного віку:

- переляк
- оспорування авторитету
- гіперарусальність
- розгубленість
- хибна бравада
- явне хвилювання від насильства та травматичних подій або явна байдужість
- соціальний та емоційний вихід; плач, гіпервентиляція

Підлітки (13–18 років)

Типовий розвиток

Майте на увазі, що підлітки:

- переживають фізичні зміни, які впливають на психологічний розвиток
- розвивають почуття себе як особистостей, які є виразними та незалежними
- спроба відрізнити себе від батьків
- тестують межі, щоб отримати докази того, що вони все ще пов'язані та захищені
 - взаємовідносини підлітків з представниками влади надають можливість перевірити межі та незалежність, також підлітки дуже добре втягують поліцію у свою боротьбу за авторитет
 - зосереджені на зовнішності, компетентності, усвідомлення сексуальності та близькості
 - виявляють більше здатності мислити абстрактно
 - відчують, що почуття приналежності неймовірно важливе

Поширені реакції на насильство

Слідкуйте за такими симптомами лиха у підлітків:

- лють і гнів
- плач
- фізична дисрегуляція (наприклад, швидке дихання / гіпервентиляція, збудження, неспокій тощо)
 - незацікавленість (не знаю / не хвилююся)
 - тривога
 - хвилювання
 - дезорганізована мова / мислення
 - нав'язливо повторення про події, що сталися

Особливості спілкування з дітьми з проявами аутизму⁷

Люди з аутизмом мають труднощі в тлумаченні як вербальної, так і невербальної мови, як жести або тон голосу. Багато хто дуже буквально розуміє мову і переконані, що люди завжди мають на увазі саме те, що вони говорять. Їм може бути важко використовувати чи розуміти:

- міміку
- тон голосу
- жарти та сарказм

Вербальна комунікація

Деякі можуть не говорити або мати досить обмежену мову. Вони часто розуміють більше з того, що говорять їм інші люди, ніж вони здатні висловити, але можуть боротися з розпливчивістю або абстрактними поняттями. Деякі люди з аутизмом вважають за краще використовувати альтернативні засоби спілкування, такі як мова жестів або візуальні символи. Деякі вміють дуже ефективно спілкуватися без мови. Інші володіють хорошими мовними навичками і дуже чітко формулюють думки, але їм все-таки важко зрозуміти очікування інших в ході розмови, ймовірно, вони будуть повторювати те, що сказала інша людина (це називається ехолалія) або довго говорити про власні інтереси.

Сенсорна чутливість

Люди з аутизмом також можуть мати надмірну або недостатню чутливість до звуків, дотику, смаків, запахів, світла, кольорів, температури або болю. Наприклад, вони можуть розрізнити певні фонові звуки, які інші ігнорують або блокують, як нестерпно голосні або відволікаючі. Це може викликати занепокоєння або навіть фізичний біль.

Сенсорне перевантаження може призвести до зриву. Зрив трапляється, коли хтось повністю занурений в свою нинішню ситуацію і тимчасово втрачає контроль над поведінкою.

Криза НЕ є «поганою» поведінкою, це скоріше стратегія подолання травми.

Як реагувати на кризи:

- використовуйте стриманий підхід
- приділіть дитині трохи часу
- спробуйте створити тихий, безпечний простір

У багатьох дітей з аутизмом немає офіційного діагнозу аутизм, і їх вихователі можуть не знати, що вони мають аутистичні розлади.

⁷ Наведений матеріал адаптований з «Аутизм. Посібник для працівників поліції та персоналу», Національне товариство з аутизму

Під час спілкування бажано:

- намагатися зберігати спокій;
- пам'ятати, що ваша поведінка чи мова можуть бентежити людину з аутизмом так само, як певна аутистична поведінка може бути для вас несподіваною;
- чітко пояснити ситуацію і те, про що ви будете ставити питання;
- використовувати наочні опори / посібники, такі як малюнки або фотографії, щоб пояснити, що відбувається. Якщо дитина може читати, може бути корисно скласти інформацію в письмовій формі. Люди з аутизмом часто розуміють візуальну інформацію краще, ніж усне мовлення;
 - говорити чітко, стисло та просто;
 - використовувати ім'я дитини на початку кожного речення, щоб вона знала, що Ви звертаєтесь до неї;
 - використовувати прямі, зрозумілі та зосереджені на одній справі питання, щоб уникнути плутанини.

Під час спілкування НЕ бажано:

- намагатися зробити так, щоб дитина припинила плескати, гойдатися або здійснювати інші повторювані рухи – це може бути стратегія самозаспокоєння;
- у людей з аутизмом може бути заспокійливий предмет, наприклад, шматочок струни або папір. Якщо його забрати, це може викликати занепокоєння і переживання, тому, якщо це не суттєво, краще його не забирати;
- підвищувати свій голос;
- використовувати фрази з переносним значенням. Люди з аутизмом можуть сприймати речі буквально, що викличе непорозуміння;
- припускати, що у випадку, коли вони багаторазово повторюють те, що ви говорите, вони грубі або нахабні. Така відповідь може бути ехолалією (повторення запитання чи фрази), тому переконайтесь, що вони повністю зрозуміли питання.

Середовище, дружнє для дитини

Дружні для дітей кімнати для опитування обов'язково треба використовувати, коли необхідно опитувати молодших дітей-потерпілих та свідків фізичного, сексуального насильства чи інших насильницьких злочинів.

- Кімната для опитування не повинна бути занадто великою. В менших, але не у клаустрофобічних просторах дитина відчуває себе більш безпечно.
- Кімната не повинна бути захаращеною або надмірно декорованою. Хоча декор, дружній для дітей – важливий елемент очікувань дітей, де він забезпечує навчальні і

терапевтичні цілі, кімнати для опитування призначені для того, щоб допомогти отримати найкращі докази і не повинні відволікати. Цієї мети можна досягти за допомогою ненадмірного та функціонального декору. Кольори та обстановка також повинні бути дружніми та затишними. Світлі та м'які пастельні кольори з широким використанням зелених відтінків та інших кольорів, пов'язаних із природою (наприклад, з натуральної деревини), забезпечують ефективну кольорову гаму для кімнат для опитувань, дружніх для дітей.

- Важливо, щоб в кімнаті для опитувань був дуже хороший доступ природного світла, вона має належним чином провітрюватися та в ній повинна бути звукоізоляція. Завдяки використанню згаданих вище світлих кольорів візуально посилюється відчуття яскраво освітленого середовища.

- Меблі повинні бути двох розмірів, щоб ними могли користуватися як маленькі діти, так і діти більш старшого віку.

Більше інформації
з даної теми за
посиланням

Тема 7. Стабілізації жертв

Програма тренінгу:

1	Вступ до стабілізації жертв
2	Психологічні особливості постраждалих. Фактори, що впливають на психоемоційний стан. Негайне кризове втручання.
3	Техніки стабілізації жертв насильства
4	Виконання вправ. Пленарне обговорення
5	Питання / відповіді

Негайне кризове втручання. Концепція стабілізації жертв

Заходи одразу після вчинення злочину складаються з двох тісно взаємопов'язаних стадій:

- негайне реагування;
- стабілізація жертв.

Перші реагуючі органи, включаючи поліцію, повинні володіти навичками, щоб допомогти стабілізувати потерпілих на місці злочину. Психологічні та фізичні навички надання першої допомоги (стабілізації) поєднуються з навичками комунікації, завдяки чому можна вирішити надзвичайну ситуацію. У перших реагуючих органів повинна бути можливість опитувати потерпілих на місці події так, щоб допомогти їм відчутти себе в безпеці, взяти під контроль свої фізичні реакції (наприклад, тремтіння) та задуматися про злочин, щоб представити працівнику поліції зрозумілий опис того, що сталося.

Бажано, щоб підрозділи поліції тісно співпрацювали із службами підтримки потерпілих, щоб був механізм, коли можна швидко узгодити виїзд мобільного патруля та працівника служби підтримки потерпілих / органу кризових заходів, щоб разом прибути на місце події, якщо очікується високий психологічний вплив злочину.

відео 1

ВАЖЛИВО:

Завдяки стабілізації потерпілого до проведення опитування в поліції можливо збільшити обсяг корисної інформації, яку отримують в ході опитування.

Перегляньте навчальне відео 1 за посиланням

Огляд стабілізації жертв

Етап стабілізації жертви часто тісно пов'язаний з реагуванням на надзвичайні ситуації, а іноді не може бути чітко відмежований від останнього.

Стабілізація жертв починається після того, як будуть задоволені найелементарніші потреби у надзвичайній ситуації, такі як вилучення жертви з небезпечної ситуації або транспортування жертви до лікарні.

Реагування, необхідне на цьому етапі, повинно забезпечувати таке:

- зменшення страху та допомога відчувати себе в безпеці
- допомога потерпілій особі власними силами адаптуватися до ситуації
- надання потерпілій особі негайної допомоги, включаючи будь-які невідкладні напрямлення
- надання потерпілій особі інформації про подальші кроки в системі правосуддя

Пам'ятайте: сприйняття *безпечної* ситуації може змінюватися залежно від поведінки потерпілого. Жертви одноразової травми, особливо дорослі з мережею соціальної підтримки або діти, які піддаються одноразовій віктимізації поза сім'єю, швидше за все, мають інше розуміння та потреби в безпеці порівняно з жертвами постійної або повторної віктимізації, або дітьми, які стали жертвами у сім'ї (внаслідок постійної або багаторазової віктимізації).

Стабілізація не тільки допомагає потерпілому, але й служить *інтересам правосуддя*, оскільки надає жертвам можливість подумати над їхніми можливостями у надійному та безпечному середовищі перед прийняттям важливих рішень.

Додаткові
матеріали за
посиланням

Тема 8. Вступ до управління конфліктами та кризове втручання

Програма тренінгу:

1	Вступ до управління конфліктами та кризове втручання
2	Виконання вправ. Пленарне обговорення
3	Професійне вигорання: причини, наслідки, профілактика
4	Виконання вправ (продовження). Пленарне обговорення
5	Питання / відповіді

Управління конфліктом

У службах підтримки потерпілих, як і в більшості організацій, конфлікти виникають через:

- організаційну структуру
- виклики, пов'язані із спілкуванням
- міжособистісні чи поведінкові фактори, що впливають на відносини між особами
- конфлікт інтересів
- обмеження, спричинені залежністю (внутрішньою чи зовнішньою) від інших для виконання своєї роботи
- перевантаження роботою
- загроза втрати роботи
- неоднозначний опис роботи
- нестача ресурсів
- ставлення керівника
- Крім того, існує ряд факторів стресу, унікальних для надавачів послуг потерпілим та перших реагуючих

Там де є конфлікт, важливо сфокусуватись на проблемі та будь-яких можливих рішеннях, а не переводити це на особистості⁸.

Крок 1: Визначте проблему з точки зору того, що потрібно зробити (не порівнюючи конкуруючі рішення, запропоновані різними учасниками). Це надзвичайно важливий крок. Проблему треба викласти у спосіб, щоб уникнути звинувачень чи суджень.

Крок 2: Розробіть можливі варіанти рішень. Творчість та вивчення альтернатив надзвичайно важливі. Сторони повинні бути відкритими щодо будь-яких нових рішень.

Крок 3: Оцініть і протестуйте різні рішення. Для цього кроку треба бути максимальною чесним та прагматичним. В процесі оцінки слід знайти та перевірити нові, навіть, кращі, рішення.

Крок 4: Прийміть взаємоприйнятне рішення. Слід спільно узгодити одне рішення. Рекомендується записати рішення, щоб потім не виникло непорозумінь.

Крок 5: Впроваджуйте рішення. Після того, як сформовано креативне рішення, важливо визначити, «хто що робить і коли».

Крок 6: Оцініть рішення. Якщо рішення не спрацьовує, слід переглянути первісну проблему та запропонувати інші можливі рішення.

Деякі з найкращих інструментів для ефективного вирішення проблем та управління конфліктами включають:

- активне слухання
- зрозуміла, чесна комунікація
- повага до потреб інших
- довіра
- відкритість до нових даних та інформації
- готовність зазнати невдачі
- наполегливість

ВАЖЛИВО:

Токсичне робоче середовище негативно впливає як на надавачів послуг потерпілим, так і на їх клієнтів. Тому важливо так розробити робочі процеси та бізнес-процеси, щоб пропагувати культуру співпраці та сприяти здоровій взаємодії.

Також важливо забезпечити, щоб очікування щодо поведінки були закріплені в кодексах поведінки та постійно посилювалися через освіту та навчання. Доцільно регулярно організовувати моделюючі тренінги для надавачів послуг потерпілим, щоб відпрацювати виклики у реальному житті та способи уникнути та вирішити їх.

⁸ Представлений процес управління конфліктами адаптований Американською асоціацією жінок університету (1977)

Управління стресом. Вигорання.

Підтримка жертв – це дуже напружена сфера роботи. Існує ряд унікальних для професії факторів стресу.

Очікується, що надавачі послуг потерпілим надаватимуть заспокійливу та співчутливу підтримку жертвам злочинів, деякі потерпілі зазнали надзвичайної жорстокості. Проте, надаючи допомогу буває складно встановити межі підтримки. Якщо зробити занадто мало, це може призвести до відмови потерпілої особи, але надмірна активність і завзятість несе ризик створити вигорання для надавача послуг потерпілим, оскільки не вся допомога може бути прийнята потерпілим.

Вигорання визначається як стан фізичного, емоційного та розумового виснаження, викликаний тривалим залученням до емоційно складних ситуацій⁹.

Надання ефективної допомоги жертвам вимагає величезної емоційної енергії та стійкості, що може бути майже постійним джерелом стресу.

Найбільш розповсюдженими факторами стресу є:

- робота з жертвами та свідками, які пережили чи стали свідками особливо тяжких злочинів
- робота з дітьми, які зазнали повторних актів сексуального, фізичного чи іншого насильства
- справа зі скорботою та побоюванням членів сім'ї померлих потерпілих
- надання підтримки декільком потерпілим масового насильства чи тероризму
- робота з потерпілими, які з різних причин продовжують стикатися з ризиками повторної віктимізації

Вікарна травма визначається як стресова реакція, якої зазнають терапевти та дослідники, на яких впливають розкриті травматичні уявлення та матеріали клієнтів та учасників дослідження, через які у терапевтів або дослідників значно змінюється сприйняття себе, інших та світу¹⁰.

⁹ Pines and Aronson 1988, 9

¹⁰ Pines and Aronson 1988, 9

Доктор Чарльз Фіглі, професор та директор Інституту травматології Державного університету Флориди, розробив короткий огляд історії вікарної травми, яку можна підсумувати так:

Існують чотири концептуальні «наріжні камені», які можуть призвести до виникнення вікарної травми:

- контрперенесення
- вигорання
- посттравматичний стресовий розлад (ПТСР)
- вторинна віктимізація

Контрперенесення визначається як проекція ситуації клієнта на особисту ситуацію консультанта (надавача послуг потерпілим).

Коли поведінка клієнта викликає у консультанта конфлікти, пов'язані з невіршеними ситуаціями в житті консультанта, змушує консультанта реагувати на клієнта не об'єктивно, консультант зазнає форми контрперенесення.

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР)

Відповідно до міжнародного класифікатора хвороб (МКХ) 10, ПТСР виникає як затримка або зтяжна реакція на стресову подію чи ситуацію (або короткочасну, або тривалу) надзвичайно загрозливого або катастрофічного характеру, яка, ймовірно, може спричинити всепроникний страх майже у будь-кого. Фактори, що можуть вплинути, такі як риси особистості (наприклад, компульсивний, астеничний) або попередні невротичні захворювання в минулому, можуть знизити поріг розвитку синдрому або посилити його перебіг, але вони не є ні необхідними, ні достатніми для пояснення його виникнення.

До типових ознак належать епізоди повторного переживання травми в нав'язливих спогадах («спалахи»), сновидіннях або кошмарах, що виникають на тлі постійного почуття «оніміння» та емоційного притуплення, відстороненості від інших людей, невідповідальності оточенню, ангедонії, уникнення діяльності та ситуацій, що нагадують про травму.

Зазвичай спостерігається стан вегетативної гіперарусальності з гіпергвілансом, посиленій реакцією стресу та безсонням. Тривожність і депресія зазвичай пов'язані з перерахованими вище симптомами і ознаками, а суїцидальні ідеї виникають рідко. ПТСР настає після травми з затримкою, яка може становити від декількох тижнів до місяців. Термін лікування коливається, але в більшості випадків можна очікувати одужання. У невеликій частині випадків стан може перетворитися на хронічний перебіг протягом багатьох років з можливим переходом до стійкої зміни особистості.

Розуміння здатності людини до терпимості стресу

Здатність особи переносити стрес часто залежить від частоти, тяжкості та типу факторів стресу, з якими стикаються. Це також залежить від багатьох внутрішніх чи особистих особливостей:

- Віктимізація у минулому. Для багатьох надавачів послуг потерпілим їхній минулий життєвий досвід також передбачає особисту віктимізацію. Це може бути і джерелом величезної мужності, сили та проникливості, і джерелом найглибшої вразливості
- Персональні цінності та ставлення. Особисті ставлення та переконання можуть суперечити очікуванням у роботі
- Відчуття контролю. Важливо, щоб надавачі послуг потерпілим відчували контроль над своїми професійними діями та під час прийняття рішень
- Особистість
- Залишковий рівень стресу
- Загальне самопочуття

Додаткові
матеріали за
посиланням

Розділ 2. Вимоги до випускних проєктів та критерії оцінювання

Для отримання Сертифікату тренера з впровадження сервісів для вразливих категорій користувачів суду за результатами проходження навчального курсу «Підготовка тренерів з впровадження сервісів для вразливих категорій користувачів суду», учасник має успішно завершити академічну частину (набрати прохідний бал за участь у тренінгах/вебінарах) та підготувати Випускний проєкт.

1. Випускний проєкт учасників навчального курсу.

Випускний проєкт – це самостійна робота учасника навчального курсу, яка свідчить про рівень обізнаності з тематики курсу, набутих знань та містить концепцію впровадження сервісів для вразливих груп населення.

Випускний проєкт складається з двох розділів:

Розділ 1. учасник подає для отримання рецензії тренера(ів) протягом останнього тижня академічної частини у встановлені строки.

Розділ 2. виконується протягом 4 тижнів після завершення академічної частини навчального курсу та подається на розгляд у порядку та строки, визначені координатором навчального курсу.

Завдання Випускного проєкту – розробити концепцію для:

А) створення служби для вразливих потерпілих та свідків у суді, де працює учасник (для суддів та працівників суду)

В) створення програми з підвищення обізнаності чи розбудови потенціалу для задоволення конкретних потреб вразливих осіб (будь-яка категорія учасників)

С) розробка протоколу координації підтримки потерпілих та свідків між національною поліцією, прокуратурою та судами (будь-яка категорія учасників).

Учаснику необхідно розробити та подати випускний проєкт в одному із напрямків (А, В або С) у визначені терміни.

В проєкті не потрібно надавати докладний розрахунок бюджету (окрім приблизної оцінки (бюджету) щодо концепцій, для яких необхідні фінансові ресурси; не потрібно визначати чіткий склад виконавців.

Концепція випускного проєкту повинна відповідати шаблону, наведеному нижче.

Шаблон Концепції випускного проєкту:

РОЗДІЛ 1	
Прізвище та ім'я учасника/ці	
Посада учасника/ці	
Місце роботи учасника/ці	
Сфера проєкту	Оберіть один з: А В С
Постановка проблеми	(Від 100 до 250 слів; в цьому пункті потрібно чітко вказати на затребуваність Вашого проєкту та обізнаність із проблематикою)
Актуальність проєкту	(Від 100 до 250 слів; в цьому пункті потрібно пояснити, як знання та вміння, які Ви набули під час проходження навчального курсу, сприятимуть вирішенню проблеми)
Мета проєкту	
Завдання проєкту	(Максимум 150 слів. Потрібно визначити від 2 до 5 конкретних завдань)
РОЗДІЛ 1 учасник/ця має заповнити самостійно та подати на затвердження Координаторам навчального курсу до _____ за Східноєвропейським літнім часом (Київ) _____ (дата).	
РОЗДІЛ 2	
Прізвище та ім'я учасника/ці	
Посада учасника/ці	
Місце роботи учасника/ці	
Передбачуваний результат	

Очікуваний результат	(Максимум 200 слів; Перерахуйте від 2 до 5 конкретних результатів)
Запропоновані заходи	(250 - 500 слів)
Цілі та показники ефективності	(250 слів максимум)
Припущення та ризику. Стратегії пом'якшення наслідків	(150 - 250 слів)
Хронологія впровадження	(Орієнтовна хронологія не повинна перевищувати 12 місяців)
Передбачуваний бюджет	(Необхідно зазначити, чи потрібні для Вашого проєкту додаткові ресурси або його можна реалізувати шляхом перерозподілу наявних ресурсів. Якщо потрібні додаткові інвестиції, будь ласка, вкажіть приблизну суму).
<p>РОЗДІЛ 2 учасник/ця має заповнити самостійно та подати на затвердження Координаторам навчального курсу до _____ за Східноєвропейським літнім часом (Київ) _____ (дата).</p>	

Оцінювання роботи учасника навчального курсу

Критерії оцінювання випускного проєкту:

Випускний проєкт перевіряється та оцінюється тренерами за шкалою від 1 до 5 (5 – Відмінно, 4 – Дуже добре, 3 – Добре, 2 – Задовільно, 1 - Достатньо).

Обидва розділи випускного проєкту оцінюються разом.

Найвища кількість балів, яку можна отримати за випускний проєкт – 5.

Прохідний бал – від 3 і вище.

Критерії оцінювання академічної частини (участі у тренінгах/вебінарах):

1. Відсутність на 2 і більше тренінгах/вебінарах без підтверджених поважних причин (ТАК – 0, НІ – 1);

2. Активна участі у пленарному форматі обговорень (3 – активна участь у 5 і більше пленарних засіданнях; 2 – активна участь у 3-4 пленарних засіданнях; 1 - активна участь у 1-2 пленарних засіданнях; 0 – відсутність активної участі у пленарних засіданнях);

3. Активна участі у роботі міні-груп (2 – активна участь у роботі більшості міні-груп; 1 – участь у роботі більшості міні-груп; 0 – відсутність участі у роботі міні-груп).

Найвища кількість балів за участь у тренінгах/вебінарах – 6.

Прохідний бал – від 3 і вище.

Рекомендовані джерела

1. Communication From The Commission To The European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions EU Strategy on victims' rights (2020-2025) Режим доступу: <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12239-EU-Strategy-on-victims-rights-2020-2024->
2. Европейская конвенция по возмещению ущерба жертвам насильственных преступлений. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_319#Text
3. Рекомендація № R (97) 13 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо залякування свідків і прав сторони захисту. Режим доступу: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_97_13_1997_09_10.pdf
4. Рекомендація Rec (2005) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо захисту свідків та осіб, які співпрацюють з правосуддям. Режим доступу: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2005_9_2005_04_20.pdf
5. Рекомендація R (85) 11 Комітета міністрів державам-членам относительно положения потерпевшего в рамках уголовного права и уголовного процесса. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_127#Text
6. Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23 грудня 1993 р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text>
7. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07 грудня 2017 р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
8. Постанова Кабінету Міністрів України № 457 від 26 червня 1995 р. «Про порядок вирішення питань переселення в інше місце проживання, надання житла, матеріальної допомоги та працевлаштування осіб, взятих під державний захист» Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-95-%D0%BF#Text>
9. Постанова Кабінету Міністрів України № 685 від 22 серпня 2018 р. «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#n12>
10. Наказ Міністерства внутрішніх справ України № 654 від 01 серпня 2018 р. «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text>
11. Наказ Міністерство соціальної політики України, Міністерство внутрішніх справ України № 369/180 від 13 березня 2019 р. «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19#n15>
12. Гірник А., Бобро А. Конлікты: структура, ескалація, залагодження. – К.: «Основи», 2003. – 172 с.
13. Ken Pease, Repeat Victimization: Taking Stock, in Crime Detection and Prevention Series Paper 90, London 1998

14. Martin Innes/Nicola Weston, Re-thinking the policing of anti-social behavior, HMIC, London 2010

15. Anthony Bottoms, Developing Socio-Spatial Criminology. The Oxford Handbook of Criminology, Oxford 2012

16. Campbell, Jacquelyn C., Assessing Dangerousness: Violence by Sexual Offenders, Batterers, and Child Abusers, Newbury Park, CA: Sage Publications, 1995

17. Campbell, Jacquelyn C. , Phyllis W. Sharps, and Nancy Glass, "Risk Assessment for Intimate Partner Violence," in Clinical Assessment of Dangerousness: Empirical Contributions, ed. Georges-Franck Pinard and Linda Pagani, New York: Cambridge University Press, 2000: 136–157.

18. Моніторинг ситуації реагування системи правосуддя на домашнє насильство та насильство щодо жінок: 2018. Режим доступу: http://old.la-strada.org.ua/ucp_mod_library_view_329.html

19. Стандарти й методика оцінки ризиків для різних зацікавлених сторін в Україні: подальші кроки реалізації міжнародних стандартів щодо гарантування безпеки постраждалих від насильства стосовно жінок та домашнього насильства. Режим доступу: <https://rm.coe.int/ukr-risk-assessment-final/16809eefb4>

20. Подолання насильства щодо дитини: координація дій. Режим доступу: https://www.unicef.org/ukraine/media/4181/file/Viol_coord.pdf

21. Подолання сексуального насильства щодо дитини: координація дій. Режим доступу: <https://www.unicef.org/ukraine/media/5031/file/against%20sexual%20abuse.pdf>

22. Індикатори фізичного, сексуального, психологічного насильства щодо дитини, а також нехтування потребами дитини. Режим доступу: <https://www.unicef.org/ukraine/media/4191/file/Indicators.pdf>

23. Обновленный протокол следственного опроса Национального института здоровья ребенка и развития человека (NICHD). Режим доступу: <http://nichdprotocol.com/wp-content/uploads/2017/09/NICHD-protocol-Russian-version.pdf>

24. Приложение 1: Дополнительный материал для установления контакта с помощью рисования. Режим доступу: <http://nichdprotocol.com/wp-content/uploads/2017/09/NICHD-Appendix-Russian-version.pdf>

